

Nr 201.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av medel till stödjande av lin- och hampodlingen m. m.; given Stockholms slott den 9 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, handels- och folkhushållningsdepartementen anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, fråga om åtgärder för stödjande av odlingen av lin och hampa samt om åtgärder för främjande av försöksverksamhet beträffande nämnda växtslag och anför därvid.

I. Åtgärder för stödjande av odlingen av lin och hampa.

Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgavs att lån till anläggande av lin- och hampberedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Till förstärkande av fonden anvisades för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten ett anslag å 300 000 kronor. Riksdagen

medgav tillika, att viss garanti finge lämnas rörande priserna för frö och oljelin. De ändrade bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden utfärdades genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 605).

1940 års urtima riksdag (prop. nr 51; r. skr. nr 67) anvisade å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 till hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. I samband härmed beslöts tillika att lämna linodlingen ytterligare stöd genom prisgaranti. Enligt detta beslut skulle priset på linhalm under treårsperioden 1941—1943 för kvalitetsklass I garanteras utgöra 80 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med den begränsning att statligt stöd icke skulle utgå med högre belopp än 200 kronor per hektar spånadslin. Vissa jämkningar i bestämmelserna om lån godkändes även av riksdagen. Kungörelse härom utfärdades den 22 november 1940 (nr 952).

Vid 1941 års riksdag (prop. nr 333; r. skr. nr 501) medgavs, att för uppförande av lin- och hamberedningverk statsbidrag utan återbetalningsskyldighet skulle kunna lämnas. Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisades dels för sistnämnda ändamål ett anslag av 500 000 kronor och dels såsom förstärkning av hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. Tillika medgav riksdagen, att prisgaranti för hamphalm finge lämnas. Detta beslut innebar, att priset på hamphalm under femårsperioden 1942—1946 för kvalitetsklass I garanterades utgöra 50 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med samma begränsning som beslutats i fråga om linhalm. I anslutning till detta beslut utsträcktes tiden för garantien för linhalm t. o. m. år 1946. Vissa ändringar skulle även genomföras i fråga om bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden. Kungörelser utfärdades den 13 mars 1942 dels beträffande dessa ändringar (nr 152) och dels angående statsbidrag för anläggande av lin- eller hamperedningsanstalter (nr 153).

Å riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisade 1942 års riksdag ett anslag av 1 000 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

1943 års riksdag (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) har till bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar anvisat dels å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett anslag av 800 000 kronor och dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 ett anslag av 130 000 kronor. Härjämte ha (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) å sistnämnda tilläggsstater till förstärkning av hemslöjdslånefonden anvisats 3 000 000 respektive 600 000 kronor. Vid 1943 års riksdag (prop. nr 176; r. skr. nr 178) höjdes vidare maximibeloppet för statsbidrag till upprätthållande av garantipriset på lin- och hamphalm till 450 kronor per hektar för lin samt till 350 kronor per hektar för hampa. I samband härmed beslöt riksdagen att garantitiden skulle omfatta en period av fem år från amorteringstidens början för vederbörande beredningsanstalt, dock att garantitiden i intet fall finge utsträckas längre än till år 1950.

1944 års riksdag (prop. nr 103; r. skr. nr 314) har för budgetåret 1944/45 anvisat ett anslag av 250 000 kronor till Befrämjande av fröodlingen m. m.:

Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar samt ett anslag av 1 400 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

För närvarande finnas inom landet 8 lin- och hampberedningsanstalter. Av dessa ha 5 linberedningsanstalter och 2 hampberedningsanstalter påbörjat sin verksamhet under det att en sjätte linberedningsanstalt — i Mellansel — är under uppförande.

I skrivelse den 31 augusti 1944 ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* hemställt att till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar för budgetåret 1945/46 måtte anvisas ett anslag av 180 000 kronor. I särskild skrivelse samma dag ha sagda ämbetsverk anmält att något kapitaltillskott till hemslöjdslånefonden icke syntes erforderligt för nästa budgetår.

Därjämte har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse förenämnda dag äskat ett anslag av 1 316 000 kronor såsom bidrag till stödjande av priset å hampthalm av 1943 och 1944 års skördar.

Med utlåtande den 15 december 1944 har statens livsmedelskommission överlämnat en den 7 december 1944 dagtecknad framställning från *statens linnämnd*, vari nämnden anhållit att Sveriges hampodlareförening u. p. a. och Aktiebolaget hampberedning måtte beviljas anslag motsvarande odlingsgarantien för 1942 års hampskörd med respektive 315 000 och 330 000 kronor. I samband härmed har linnämnden hemställt att Sveriges hampodlareförening och Aktiebolaget hampberedning tills vidare skulle befrias från skyldighet att amortera ur hemslöjdslånefonden erhållna lån, att linnämnden måtte erhålla i uppdrag att med sagda företag träffa avtal om avsättning av hamptåga och hamplånor samt att importförbud skulle införas på tåga och blånor av hampa, alla slag, samt garner därav.

Sedermera har statens linnämnd i en av statens livsmedelskommission med utlåtande den 6 februari 1945 överlämnad framställning av den 3 februari 1945 anhållit, att till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar måtte för nästa budgetår anvisas ett anslag av 145 000 kronor samt att till hemslöjdslånefonden måtte anvisas 400 000 kronor.

I fråga om behovet av medel till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* i förenämnda skrivelse den 31 augusti 1944 anfört i huvudsak följande.

Enligt vad kommerskollegium och lantbruksstyrelsen erfarit planeras vissa kompletteringar och utbyggnader av lin- eller hampberedningsverken. För ändamålet torde statsbidrag kunna förutsättas bliva erforderligt under budgetåret 1945/46. De planerade åtgärderna torde stå i samband med den ökade odlingen av inhemskt spånadslin och behovet av att på grundval av hittills vunna erfarenheter kunna göra driften vid verken ekonomiskt fördelaktigare.

Det sammanlagda medelsbehovet för ändamålet under budgetåret 1945/46 beräkna ämbetsverken komma att uppgå till i runt tal 180 000 kronor.

Till belysande av hemslöjdslånefondens ställning budgetåret 1945/46 ha kommerskollegium och lantbruksstyrelsen den 31 augusti 1944 framhållit bland annat följande.

Enligt uppgift från statskontoret uppgick den till utlåning disponibla kapitaltillgången å hemslöjdslånefonden den 1 juli 1944 till i runt tal 970 000 kronor, varjämte under budgetåren 1944/45 och 1945/46 beräknades inflyta amorteringar med omkring 360 000 kronor respektive 900 000 kronor.

Under den hittills tilländalupna delen av budgetåret 1944/45 ha lån från fonden beviljats å tillsammans 181 850 kronor. För ifrågavarande verksamhet torde sålunda under återstoden av innevarande budgetår och under nästkommande budgetår ett belopp av sammanlagt omkring 2 048 000 kronor kunna beräknas stå till förfogande. Enligt vad ämbetsverken kunna förutse torde sagda belopp vara tillfyllest för att tillgodose ansökningar om lån från fonden såväl under återstående del av innevarande budgetår som under budgetåret 1945/46.

Rörande behovet av medel till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar samt till hemslöjdslånefonden har *statens linnämnd* den 3 februari 1945 framhållit följande.

Sedan kommerskollegii och lantbruksstyrelsens skrivelser den 31 augusti 1944 angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar samt om hemslöjdslånefonden ingivits till Kungl. Maj:t har det visat sig, att hampodlareföretagen icke ha möjlighet att fullgöra sina amorterings-skyldigheter för åren 1944 och 1945. Följaktligen bortfaller ett beräknat kapitaltillskott till hemslöjdslånefonden för nämnda år på i runt tal 800 000 kronor. Då de planerade kompletteringarna av beredningsanstalterna äro nödvändiga för att dessa skola kunna bedriva sin verksamhet på mest ändamålsenliga sätt och framställa en för landets försörjning med textiltråvara lämplig produkt, synes det önskvärt, att ifrågavarande fond erhåller förstärkning av statsmedel med erforderligt belopp.

Beträffande de kompletteringar av beredningsanstalterna, som beräknades komma till utförande under nästa budgetår, har linnämnden anført följande.

Linberedningsanstalten i Laholm har hittills uteslutande framställt en produkt i örötat skick, s. k. grönberett lin. Till denna beredningsmetod har knutits stora förhoppningar, enär beredningsanstalternas anläggningskostnader bliva avsevärt lägre utan rötningsanläggning. Emellertid har det visat sig, att vissa betydande partier lindhalm icke lämpa sig för beredning i örötat skick. Dylik lindhalm lämnar ett ringa fiberutbyte av låg kvalitet. En stor del av de erhållna blånorna bliva icke spinnbara och kunna följaktligen icke avsättas. Utförda försök ha givit vid handen, att dylik lindhalm efter rötning lämnar ett avsevärt högre fiberutbyte, varjämte såväl tåga som blånor bliva av god kvalitet. Dessa beredningssvårigheter ha funnits i mindre omfattning även tidigare, men särskilt 1944 års linskörd har i stor utsträckning visat sig olämplig för beredning i örötat tillstånd. Orsakerna härtill torde kunna tillskrivas väderleksförhållandena under linets växttid. Linstjälkens uppbyggnad i dylik lindhalm är sådan, att veden och basthöljet sitta så hårt fastklustrade vid fibern, att denna icke kan frigöras utan alltför hård bearbetning. Även om veden kan frigöras, är dock basthölet fortfarande fastklustrat vid fibern, varför densamma icke kan finfördelas i häcklingsmaskinerna och orsakar driftstopp i spinnerierna. Följden härav blir, att en betydande del av fibern går till spillo. Detta är givetvis i högsta grad olämpligt i nuvarande försörjningsläge och samtidigt oekonomiskt för beredningsanstalten. Hallands läns linodlareförening, som äger ifrågavarande beredningsanstalt, har därför, under förutsättning att lån och bidrag av statsmedel kunna

erhållas, planerat att komplettera anstalten med en röttningsanläggning av den storlek, att ungefär halva linskordeu skall kunna rötas och återstoden även i fortsättningen beredas i örötat skick. Därigenom skulle linhalmen kunna beredas efter den metod, för vilken respektive halmpartier äro bäst lämpade. Totalkostnaderna för en röttningsanläggning av ifrågasatt storlek beräknas till i runt tal 600 000 kronor, däri inräknat kostnaderna för erforderlig tillbyggnad av anstalten, maskiner, vattenledningar, ånganläggning och elektriska installationer.

Linberedningsanstalten i Växjö behöver kompletteras med en reningsanläggning för rötvattnet, som för närvarande förorsakar vissa sanitära olägenheter då detsamma utlömmes i en relativt grund insjö. Kostnaderna för reningsanläggningen torde komma att uppgå till cirka 100 000 kronor.

Linberedningsanstalten i Kristinehamn synes böra kompletteras med en blåntork och en blånberedningsmaskin. Anskaffning härav jämte installation m. m. beräknas draga en kostnad av 80 000 kronor.

Sammanlagda kostnaderna för under budgetåret 1945/46 erforderliga kompletteringar av nämnda beredningsanstalter uppgå alltså till i runt tal 780 000 kronor. Enligt gällande bestämmelser skulle, under förutsättning att medel stå till förfogande, lån kunna utgå med cirka 663 000 kronor och statsbidrag med 117 000 kronor.

Vid linberedningsanstalterna i Gimo och Hybo ha under år 1944 röttningsanläggningarna utökats och ny ånganläggning anskaffats till anstalten i Hybo. Kostnaderna härför ha uppgått till respektive 129 000 kronor och 135 000 kronor. För dessa ändamål ha lämnats lån från hemslöjdslånefonden med respektive 109 600 kronor och 114 750 kronor samt statsbidrag med respektive 7 000 kronor och 6 950 kronor. Dessa anstalter äro alltså, om medel anvisas för ändamålet, berättigade att erhålla ytterligare statsbidrag med respektive 12 350 kronor och 13 300 kronor.

Slutligen ha lantbruksstyrelsen och kommerskollegium godkänt en anläggningskostnad av 1 000 000 kronor för en linberedningsanstalt i Mellansel. Till denna anläggning ha beviljats lån från hemslöjdslånefonden med 670 000 kronor och statsbidrag med 150 000 kronor. Följaktligen kan ytterligare lån med 180 000 kronor utgå till denna anstalt.

För att möjliggöra att lån från hemslöjdslånefonden samt statsbidrag skola kunna beviljas i föreslagen omfattning under budgetåret 1945/46 erfordras ett kapital i fonden av 843 000 kronor eller i runt tal 850 000 kronor och ett anslag till statsbidrag på 142 650 kronor eller avrundat 145 000 kronor. Orsaken till att detta anslag understiger det av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet med 35 000 kronor är, att vissa av lantbruksstyrelsen beräknade kompletteringar av hampberedningsanstalterna sedermera ansetts böra finansieras på annat sätt.

För närvarande finnas i hemslöjdslånefonden cirka 150 000 kronor, utgörande inbetalda amorteringar från vissa linberedningsanstalter. Därtill beräknas under år 1945 inflyta cirka 320 000 kronor i form av amorteringar från linberedningsanstalter. En ytterligare förstärkning av hemslöjdslånefonden med 380 000 kronor eller avrundat 400 000 kronor skulle alltså erfordras.

Då några medel till bidrag för ifrågavarande ändamål icke stå till förfogande, uppgår alltså medelsbehovet härför till 145 000 kronor.

I anslutning till yrkandet att Sveriges hampodlareförening u. p. a. i Värmbol invid Katrineholm och Aktiebolaget hampberedning i Visby måtte tills vidare befrias från skyldighet att amortera ur hemslöjdslånefonden erhåll-

na lån har statens linnämnd beträffande de ekonomiska förutsättningarna för hamperedningsanläggningarna anfört väsentligen följande.

Under rådande avspärningsperiod med därav föranledd relativt hög prisnivå har det ansetts möjligt att för de inhemska lin- och hampprodukterna erhålla ett sådant pris, att beredningsanstalternas totala kostnader kunna täckas utan anlitan- de av statsstöd. Linnämnden har beräknat vilket grundpris på lin- respektive hamptåga, som på denna grund erfordrades, och detta godkändes sedermera av statens priskontrollnämnd. Hittills har grundpriset på lintåga varit 5 kronor per kilogram och för hamptåga 4 kronor per kilogram. Priserna gälla för tåga tillhörande klass I i av linnämnden fastställda kvalitetsskalor för lin- respektive hampfiber.

Dessa grundpriser fastställdes, innan försäljning av anstalternas produkter började. Härför erforderliga kalkyler gjordes redan år 1942, då erfarenheterna om beredning av lin voro relativt obetydliga och hamperedningsanstaltarna ännu icke påbörjat sin verksamhet. Sedan gällande prisstoppbestämmelser utfärdats, har linnämnden icke ansett sig böra föreslå någon höjning av ifrågavarande priser.

För linets vidkommande har det visat sig, att förenämnda grundpris hittills varit tillräckligt för att täcka anstalternas samtliga kostnader och medgiva erforderlig avskrivning på byggnader och maskiner. Helt andra förhållandena blivit för hampans del. Då grundpriset för hamptåga våren 1942 fastställdes, saknades erfarenhet av hampodling i större omfattning och av maskinell hamperedning. Därför måste nämnden i sina kalkyler utgå från uppgifter från utlandet och erfarenheter rörande avkastningen från de försöksodlingar, som funnits inom landet. Under åren 1942 och 1943 blevo emellertid hampskördarna i medeltal avsevärt lägre än beräknat. Orsakerna härtill voro bland annat, att kännedom om de lämpligaste jordarna för odling av nämnda växtslag flerstädes saknades. På vissa håll erhöles mycket låga skördar. Därtill kom, att utsädesbehovet under rådande förhållanden måste tillgodoses genom inhemsk produktion. Då hampa icke kan skördas, förrän fröet är moget, ha hanplantorna hunnit nedvissna. Detta förhållande betyder en minskning av hampskörden med ungefär 20 å 30 procent. Slutligen voro väderleksförhållandena dessa år mindre gynnsamma för hampodling. Följden blev, att man i stället för en beräknad medelhektarskörd per år av 5 000 kilogram frörepad hamphalm år 1942 endast erhöles i medeltal 40 å 50 procent härav och år 1943 cirka 60 procent. I kalkylerna öfver erforderligt grundpris för hamptåga har vidare med ledning av uppgifter från utlandet räknats med ett tågautbyte vid beredningen av 6 procent, medan nämnda utbyte på grund av den dåliga kvaliteten på halmen endast uppgick till cirka 3 procent. Allt detta har medverkat till att hamperedningsanstaltarna drivits med förlust och att en omräkning av kalkylen, baserad på nu uppnådda resultat, måste verkställas.

För att närmare utreda frågan om konsolidering av företagens ekonomiska ställning och utarbeta förslag om ytterligare stödåtgärder åt odling och beredning av hampa har linnämnden inom sig tillsatt en kommitté, i vars arbete de låne- och anslagsbeviljande myndigheterna — lantbruksstyrelsen och kommerskollegium — varit representerade. Resultatet av denna utrednings arbete ligger till grund för ifrågavarande framställning.

Beträffande behovet av inhemsk hampodling har linnämnden anfört följande.

Linnämnden har till en början konstaterat, att lagren av tåga och blånor av mjukhampa inom landet uppgå till sammanlagt respektive cirka 500 ton

och 400 ton. Efter nuvarande tilldelningsgrunder beräknas dessa kvantiteter vara till största delen förbrukade under första halvåret 1945. Industrikommissionen har i skrivelse till linnämnden den 21 november 1944 förklarat sig icke kunna räkna med, att landets behov av hårdfibrig hampa — sisal och manilla — skall kunna tillgodoses genom import under de närmaste åren, varför mjukhampa i görligaste mån måste ersätta den hårdfibriga hampan. Även om vissa mindre partier mjukhampa för tillfället kunna importeras, kommer under dessa förhållanden knapphet på råvaror av hampa att råda och stor brist härpå kan befaras inom en nära framtid, därest den inhemska produktionen icke skulle kunna bibehållas. Detta kan icke ske, utan att ytterligare stödåtgärder vidtagas. Enligt nämndens mening måste på grund av industrikommissionens uttalande rörande de ovissa importmöjligheterna för sisal, manilla och egentlig hampa under de närmast kommande åren en inhemsk hampodling uppehållas i ursprungligen planerad omfattning.

I sin skrivelse har linnämnden i fråga om beredningsverkens ekonomi även framhållit följande.

Under hampberedningsverkens första verksamhetsår fram till den 1 juli 1944 uppgick den verkliga driftsförlusten, om hänsyn icke toges till erforderlig avskrivning, för Sveriges hampodlareförenings del till i runt tal 300 000 kronor, därav 180 000 kronor för nedskrivning av halmlagret — lagringsförluster på 1941 och 1942 års halmskördar — samt för Aktiebolaget hampberedning till cirka 200 000 kronor. Medtagas normala avskrivningar och överprisavdragsavskrivningar stiger förlusten för sagda år till respektive cirka 820 000 kronor och 850 000 kronor.

I fråga om det driftresultat som kunde påräknas för produktionsåret 1944/45 har i linnämndens skrivelse intagits följande kalkyl.

Ekonomisk kalkyl för en hampberedningsanstalt (i Katrineholm eller Visby) produktionsåret 1944—1945.

Förutsättning:

Total halmmängd (tröskad) 2 500 ton

Fiberutbyte: tåga 4 % 100 »
blånor 10 % 250 »

Inkomster:

			Kronor	Kronor
Tåga:	klass I 35 %	35 ton × 4: — =	140 000: —	
	» II 55 %	55 » × 3: 60 =	198 000: —	
	» III 10 %	10 » × 3: — =	30 000: —	368 000: —
Blånor:	» I 10 %	25 » × 2: 60 =	65 000: —	
	» II 75 %	190 » × 2: 10 =	399 000: —	
	» III 15 %	40 » × 1: 60 =	64 000: —	528 000: —
Summa inkomster kronor			896 000: —	

	Kronor	Kronor
<i>Utgifter:</i>		
Inköp av 2 500 ton halm à 13 öre per kilogram ..	325 000:—	
Lagringsersättning 1 500 ton à 1 öre per kilogram	15 000:—	
Räntor (1 000 000 à 4,5 %)	45 000:—	
Avskrivningar å maskiner ¹	110 000:—	
Försäkringar	35 000:—	
Skatter	5 000:—	
Reparationer, underhåll och förbrukningsmaterial	55 000:—	
Bränslekostnader	40 000:—	
Arbetarlöner	275 000:—	
Månadsavlönad personal	103 000:—	
Allmänna omkostnader	45 000:—	
Försäljningskostnader	18 000:—	
Frakter	50 000:—	
Elektrisk energi	25 000:—	
Oförutsett (10 % av driftskostnaderna)	80 000:—	1 226 000:—
Summa utgifter kronor		1 226 000:—
Summa utgifter	kronor	1 226 000:—
Summa inkomster	»	896 000:—
Brist	»	330 000:—

I anslutning till kalkylen har linnämnden framhållit följande.

Då 1944 års skörd icke uppgår till mer än ungefär hälften av den halm-mängd, som vid utnyttjande av beredningsanstaltens totala kapacitet kan beredas, måste man för innevarande produktionsår räkna med att utgifterna utan amortering å statslån överstiga inkomsterna med omkring 350 000 kronor och med amortering med 600 000—700 000 kronor för vardera anstalten. Under dessa förhållanden är amortering av erhållna statslån omöjlig.

Hampberedningsanstaltens nuvarande skuldsättning har av linnämnden sammanställt i följande tablå.

Sveriges hampodlareförening	Kronor	Aktiebolaget hampberedning	Kronor
Statslån mot inteckning i anläggningen	1 857 250:—		1 966 900:—
Statslån mot inteckning i kraftverksanläggning	230 000:—	Lån i Svenska handelsbanken mot förlagsinteckning	500 000:—
Lån mot säkerhet i medlemsreverser	cirka 100 000:—	Lån av Visby stad ...	150 000:—
Lån mot styrelsens borgen	100 000:—		
Lån mot borgen av vissa jordbrukareorganisationer	150 000:—		150 000:—
Förskott från Aktiebolaget Wahlbecks fabriker cirka	400 000:—		
Övriga skulder	» 150 000:—		cirka 150 000:—
Summa kronor	2 987 250:—	Summa kronor	2 916 900:—

¹ I kalkylen har med hänsyn till slitage på maskiner medtagits avskrivning å anstaltens maskinella utrustning men däremot icke å byggnader.

Linnämnden har i anslutning till tablån anfört följande.

I övriga lån utöver statslånen ingå bland annat beredningsanstaltens driftsförluster under senaste verksamhetsår. Återstoden av lånen har använts till driftskapital samt för inköp av viss maskinell utrustning m. m., för vilka ändamål linnämnden samt lantbruksstyrelsen och kommerskollegium tidigare icke ansett, att medel borde utgå från hemslöjdslånefonden. Efter den erfarenhet, som förvärvats under den tid beredningen bedrivits, synas de kompletteringar av maskinutrustningen, som gjorts utöver tidigare godkänd plan, vara av viss betydelse för beredningsanstalternas ekonomiska drift på längre sikt.

Beträffande förutsättningarna för en inhemsk hampproduktion under de närmaste åren har linnämnden framhållit i huvudsak följande.

Även om resultatet av odlingen och beredningen av hampa hittills icke blivit vad man väntade vid planläggningen härav, finnas vissa utsikter till förbättring sedan erfarenhet vunnits. Odlingen koncentreras sålunda successivt till jordar, som visat sig lämpliga för ändamålet, vilket torde komma att medföra, att medelhektarskördarna så småningom kunna höjas och kvaliteten på halmen förbättras. Den under år 1944 i samråd med lantbrukshögskolans anstalt för jordbruksförsök igångsatta odlingsförsöksverksamheten bör därvid kunna giva vägledning, därest ekonomiska möjligheter bereddas för ett fortsättande av denna försöksverksamhet under en följd av år. Därjämte ha under år 1944 på försök utlagts särskilda fröodlingar inom därför lämpliga områden för att möjliggöra, att de egentliga hampfiberodlingarna kunna skördas före frömognaden. Vid en tidig skörd kunna såsom nämnts även hanplantorna utnyttjas till fiberframställning. Sedan dessa åtgärder hunnit att helt genomföras, synes man under gynnsamma väderleksförhållanden ha större utsikter att kunna uppnå en bättre medelhektarskörd — möjligen upp till 5 000 kilogram frörepad halm, som ursprungligen förväntades.

En tidig skörd har icke enbart visat sig medföra högre halmavkastning per arealenhet utan har även bidragit till ett högre tågautbyte och en bättre kvalitet på produkterna. Tågautbytet av hittills beredd, tidigt skördad hamp-halm av 1944 års skörd har blivit 4 à 5 procent. Man har därför anledning räkna med i medeltal 4 procent tåga av nämnda skörd. Därjämte ha såväl tåga som blånor i kvalitetshänseende legat i det närmaste en kvalitetsklass över tidigare uppnådda resultat med hampa skördad efter frömognaden. Det har även visat sig nödvändigt för erhållande av god fiberkvalitet, att hamp-halmen lagras på ett mera ändamålsenligt sätt än som hittills varit möjligt. Åtgärder i syfte att åstadkomma bättre lagringsmöjligheter ha därför planerats. Vidare pågå förbättringar av beredningsanstalternas maskinella utrustning i syfte att höja tågautbytet och förbättra kvaliteten. Bland annat har sköljning och torkning av den rötade halmen avsevärt förbättrats. Även på bråk- och skåktmaskiner företagas för närvarande vissa ändringar, som väntas bidra till ett bättre fiberutbyte.

I detta sammanhang synes böra framhållas, att maskinell beredning enligt moderna metoder är ny för svenska förhållanden. Såväl driftsledning som arbetare saknade fullständigt erfarenhet på området, då verksamheten påbörjades i beredningsanstalterna. Även konstruktionen av erforderlig maskinell utrustning var oprövad inom landet, vilket i åtskilliga fall nödvändiggjort omkonstruktioner sedan erfarenhet vunnits. Man måste därför räkna med några års försöksdrift av denna relativt komplicerade industri med över 100-talet arbetare i varje anstalt, innan avsett resultat kan påräknas. Då en

förbättring av såväl utbyte som kvalitet redan uppnåtts, synas utsikterna till lösning av återstående problem förhållandevis gynnsamma.

Linnämnden har även låtit uppgöra en kalkyl, baserad på de utbytetal, som enligt hittills gjorda erfarenheter borde kunna påräknas under produktionsåret 1945/46 om hampberedningsanstaltens totala kapacitet utnyttjades. I anslutning till av industrikommissionen i förenämnda skrivelse den 21 november 1944 lämnade uppgifter har linnämnden utgått ifrån, att normala behovet av mjukhampa före krigsutbrottet uppgick till cirka 600 ton tåga och 1 200 ton blånor per år. Vidare har linnämnden vid beräkning av beredningsanstaltens produktion utgått från anstaltens produktion av blånor och därvid ansett, att cirka 500 ton blånor borde kunna framställas vid vardera anstalten. Den sammanlagda årsproduktionen av blånor skulle sålunda komma att uppgå till cirka 1 000 ton, varigenom en marginal mellan det beräknade normala årsbehovet och den inhemska tillverkningen på cirka 200 ton skulle uppstå. Samtidigt skulle omkring 400 ton tåga kunna produceras. För åstadkommande härav skulle vid vardera anstalten erfordras en halmmängd av cirka 5 000 ton. Med nämnda förutsättningar såsom utgångspunkt har linnämnden uppgjort följande kalkyl.

Ekonomisk kalkyl för en hampberedningsanstalt.

Förutsättning:

Total halmmängd (tröskad) 5 000 ton

Fiberutbyte: tåga 4 % 200 »
blånor 10 % 500 »

Inkomster:

			Kronor	Kronor
Tåga:	klass I 40 %	80 ton × 4: — =	320 000: —	
	» II 50 %	100 » × 3: 60 =	360 000: —	
	» III 10 %	20 » × 3: — =	60 000: —	740 000: —
Blånor:	» I 10 %	50 » × 2: 60 =	130 000: —	
	» II 75 %	375 » × 2: 10 =	787 500: —	
	» III 15 %	75 » × 1: 60 =	120 000: —	1 037 500: —
Summa inkomster kronor				1 777 500: —

Kronor

Utgifter:

Inköp av 5 000 ton halm à 13 öre per kilogram . .	650 000: —
Lagringersättning 3 000 ton à 1 öre per kilogram	30 000: —
Räntor	35 000: —
Avskrivning på maskiner	110 000: —
Försäkringar	35 000: —
Skatter	5 000: —
Reparationer, underhåll och förbrukningsmaterial	75 000: —
Bränslekostnader	65 000: —
Arbetarlöner	350 000: —
Månadsavlönad personal	103 000: —
Allmänna omkostnader	45 000: —

	Kronor	Kronor
Försäljningskostnader	34 000:—	
Frakter	100 000:—	
Elektrisk energi	45 000:—	
Oförutsett (10 % av driftskostnaderna)	100 000:—	1 782 000:—
Summa utgifter kronor		1 782 000:—
Summa utgifter	kronor	1 782 000:—
Summa inkomster	»	1 777 500:—
Brist	kronor	4 500:—

I anslutning till den verkställda utredningen beräffande hampberedningsanstalternas ekonomiska förutsättningar har linnämnden framhållit, att även om hampberedningsanstalterna skulle komma i åtnjutande av odlingsbidrag för 1942—1944 års hampskördar det icke syntes föreligga någon möjlighet för nämnda anstalter att amortera lån från hemslöjdslånefonden. Med hänsyn härtill borde anstalterna enligt linnämndens mening befrias från föreskriven amorteringsskyldighet.

Lantbruksstyrelsen har såsom motivering för sin framställning om anslag till bidrag till stödjande av priset å hamphalm av 1943 och 1944 års skördar anfört följande.

I skrivelse till lantbruksstyrelsen den 27 juli 1944 har statens linnämnd hemställt, att lantbruksstyrelsen måtte utverka anslag för budgetåret 1945/46 med 1 316 000 kronor till statsbidrag för stödjande av priset å 1943 och 1944 års skördar av hampa.

Av linnämndens skrivelse framgår att den av Aktiebolaget hampberedning kontraktstecknade odlingsarealen av hampa under år 1943 uppgått till 887 hektar samt för år 1944 till 954 hektar. Sagda odlingsarealer skulle alltså kunna berättiga till ett högsta statsbidrag av $(310\,450 + 333\,900 =)$ 644 350 kronor. Vid Sveriges hampodlareförening uppgingo de under nämnda år kontrakterade arealerna till 905 respektive 1 014 hektar motsvarande ett högsta statsbidrag av tillhopa $(316\,750 + 354\,900 =)$ 671 650 kronor. Med hänsyn till storleken av de beräknade driftsförlusterna vid ifrågavarande beredningsföretag borde man enligt linnämndens mening räkna med att behov av största möjliga statsunderstöd för åren 1944 och 1945 (1943 och 1944 års hampskördar) komme att föreligga för såväl Aktiebolaget hampberedning som Sveriges hampodlareförening.

Lantbruksstyrelsen har vid granskning av den sålunda gjorda framställningen icke funnit anledning till erinran mot densamma. Styrelsen håller före, att anslag nu bör beräknas till förevarande ändamål och att anslagsbeloppet härvid bör bestämmas med hänsyn till såväl 1943 som 1944 års skördar. Att uppskjuta anslagsanvisningen för 1944 års skörd förefaller olämpligt, enär en större eftersläpning i anslagsanvisningen än som beträffande sagda års skörd ifrågasatts av linnämnden synes vara för verksamheten otjänlig. Hellre borde ifrågakomma att anslag för 1943 års skörd anvisades redan för innevarande budgetår. Det nu ifrågasatta anslaget å $(644\,350 + 671\,650 =)$ 1 316 000 kronor synes böra anvisas såsom reservationsanslag med benämningen Bidrag till stödjande av priset å hamphalm.

I skrivelsen den 7 december 1944 har statens linnämnd i fråga om behovet av medel för stödjande av priset å hamphalm av 1942 års skörd framhållit väsentligen följande.

Med hänsyn till vad industrikommissionen i skrivelse den 21 november 1944 anfört rörande de ovissa importmöjligheterna för sisal, manilla och egentlig hampa under de närmast kommande åren synes enligt linnämndens mening den inhemska hampodlingen böra uppehållas i ursprungligen planerad omfattning. Detta torde endast vara möjligt, om en rekonstruktion i ekonomiskt avseende av hampberedningsanstalterna företages. Linnämnden förutsätter, att det av lantbruksstyrelsen för budgetåret 1945/46 begärda odlingsbidraget för 1943 och 1944 års hampskördar, tillhopa cirka 650 000 kronor till vardera beredningsanstalten, kommer att anvisas. Därigenom få företagen möjlighet att återbetala den del av lånen, som upptagits för täckande av driftsförlusterna. Då beredningsanstalterna haft alldeles för knappt kapital till förfogande, synes det dock nödvändigt att tillföra företagen ytterligare kapital motsvarande det odlingsbidrag, som enligt gällande bestämmelser skulle kunnat utgå för 1942 års hampodling. Sagda år hade hampberedningsanstalterna i Katrineholm och Visby en kontrakterad odling på respektive 898 och 944 hektar motsvarande ett odlingsbidrag efter högst 350 kronor per hektar på i runt tal 315 000 respektive 330 000 kronor. Utöver redan beräknat statsbidrag för 1943 och 1944 års hampskördar skulle alltså erfordras ett belopp av tillhopa 645 000 kronor.

I anslutning till yrkandena att statens linnämnd måtte erhålla i uppdrag att med hampberedningsföretagen träffa avtal beträffande avsättning av tåga och blånor av hampa samt att importförbud skulle införas å hampprodukter har statens linnämnd anfört bland annat följande.

Då spånadsväxtodling återupptogs i större omfattning och möjligheter till maskinell beredning skapades, skedde planläggningen härav med tanke på ett bibehållande av inhemsk odling och beredning jämväl sedan normala handelsförbindelser med andra länder återupprättats, så att ett visst minimi-behov av ifrågavarande textilråvaror ständigt skulle kunna täckas genom inhemsk produktion. Statsmakterna ha även investerat betydande belopp i beredningsanstalterna och lämnat avsevärda garantier under den tid som beräknas åtgå för konsolidering av beredningsföretagens ekonomiska ställning, allt i syfte att skapa förutsättning för en bestående inhemsk odling av ifrågavarande spånadsväxter. Emellertid förefinnas vissa svagheter med gällande garantibestämmelser. Genom dessa äro odlarna garanterade ett visst pris per kilogram lin- respektive hamphalm, men däremot ha de av odlarna ägda beredningsanstalterna ingen garanti för avsättning av sina produkter. Då linne-industrien förklarat sig villig träffa avtal om inköp av produkter, framställda av de närmaste årens linskördar, är frågan om avsättningsgaranti för närvarande icke aktuell beträffande lin. På grund av hampodlingsföretagens svaga ekonomiska ställning torde däremot dylik avsättningsgaranti för tåga och blånor av hampa vara nödvändig. Den redan förefintliga odlingsgarantien synes sålunda böra kompletteras med avsättningsgaranti för hampberedningsanstalternas produkter. Första förutsättningen för att effektiv avsättningsgaranti härför skall kunna skapas synes vara införande av importförbud på dessa varor samt därav framställda garner. Linnämnden har i tidigare framställningar till Kungl. Maj:t berört detta spörsmål men då ansett, att viss erfarenhet rörande odling och beredning av hampa måste förvärfvas, innan definitiv ställning toges till dessa frågor. Nu torde emellertid tiden vara inne för att åtgärder vidtagas i förevarande syfte.

Enligt linnämndens mening måste lägst nuvarande priser gälla för de svenska hampråvarorna. För att möjliggöra detta, därest en sänkning av priset på

färdiga hampprodukter anses önskvärd, synes prisclearing med importerad billigare mjukhampa böra företagas. Så har redan från industrikommissionens och priskontrollnämndens sida ifrågasatts med vissa från Chile importerade kvantiteter hampa. Härigenom skulle priset på de svenska hampblå-norna kunna sänkas så att därav framställda produkter, såsom bindgarn o. d. bli mera konkurrenskraftiga.

Statens livsmedelskommission har i det *yttrande*, varmed statens linnämnds framställning om medel till bidrag till lin- och hampberedningsanläggningar samt till hemslöjdslånefonden överlämnats, tillstyrkt sagda framställning och i anslutning härtill framhållit i huvudsak följande.

Statens linnämnd anför i sin skrivelse, att linberedningsanstalten i Laholm hittills uteslutande framställt en produkt i orötat skick, s. k. grönberett lin. Då det i nuvarande försörjningsläge bör vara angeläget att erhålla högsta möjliga utbyte av tillgänglig råvara, samt då det även för den fortsatta verksamheten vid beredningsanstalten i Laholm är av stor betydelse att kunna ernå bästa möjliga ekonomiska resultat, har kommissionen intet att erinra mot den föreslagna röttningsanläggningen.

Vidare anför linnämnden, att linberedningsanstalten i Växjö behöver kompletteras med en reningsanläggning för rötvattnet, som för närvarande förorsakar vissa sanitära olägenheter. Enligt vad kommissionen inhämtat, har Växjö stad visat stort intresse för beredningsanstaltens förläggande till staden och i samband därmed åtagit sig att bekosta avlopp från anstalten. Det torde därför i anslutning till gjorda utfästelser böra tillkomma staden att uppföra och bekosta reningsanläggningen. Skulle mot förmodan beredningsanstalten själv nödgas bekosta nämnda anläggning, synas medel avseende lån och bidrag till dessa kostnader böra anvisas.

Beträffande övriga i linnämndens skrivelse omnämnda dels redan utförda och dels planerade kompletteringar av linberedningsanstalter, vartill medel behöva anvisas, ävensom beträffande storleken å det av linnämnden beräknade medelsbehovet dels till bidrag för ifrågavarande ändamål och dels till förstärkning av hemslöjdslånefonden har kommissionen intet att erinra.

Över statens linnämnds framställning om anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar samt till hemslöjdslånefonden ha infordrade utlåtanden avgivits den 6 februari 1945 av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt samt den 9 i samma månad av statskontoret.

Kommerskollegium och *lantbruksstyrelsen* ha biträtt linnämndens framställning samt därvid anfört bland annat följande.

Med hänsyn till behovet av särskilda åtgärder för stödjande av den inhemska hampberedningen har statens linnämnd den 7 december 1944 bland annat föreslagit, att Sveriges hampodlareförening u. p. a. och Aktiebolaget hampberedning tills vidare skulle befrias från föreskriven skyldighet att amortera de lån företagen erhållit ur hemslöjdslånefonden. Över nämnda framställning ha ämbetsverken den 22 januari 1945 avgivit utlåtande. Enligt vad ämbetsverken under hand inhämtat från statskontoret uppgå de amorteringar, ifrågavarande båda låntagare skulle ha att erlægga under budgetåren 1944/45 och 1945/46, till respektive 204 000 kronor och 595 000 kronor eller tillhopa 799 000 kronor.

Vid bifall till linnämndens förenämnda framställning skulle under budgetåren 1944/45 och 1945/46 de sammanlagda amorteringarna till fonden

minskas från 1 260 000 kronor till i runt tal 460 000 kronor, och sistnämnda belopp skulle, därest nytt kapitaltillskott icke anvisades till fonden, bliva de enda medel, som komme att stå till disposition för utlämnande av lån från fonden under återstående delen av innevarande budgetår samt nästkommande budgetår. Det belopp av 970 000 kronor, vilket utgjorde fondens disponibla kapitalmedel vid ingången av innevarande budgetår, har nämligen nästan helt redan tagits i anspråk, i det att under den gångna delen av budgetåret 1944/45 lån från fonden beviljats till ett sammanlagt belopp av 966 600 kronor, varav 670 000 kronor för uppförande av en ny linberedningsanstalt i Mellansel, vartill föregående års riksdag ställde medel till förfogande.

I framställning den 3 februari 1945 har statens linnämnd bland annat hemställt att medel måtte anvisas till förstärkning av hemslöjdslånefonden.

De ändamål, linnämnden beräknat skola tillgodoses genom lån från hemslöjdslånefonden under budgetåret 1945/46, ingingo samtliga bland dem, med vilka ämbetsverken i skrivelsen den 31 augusti 1944 ansågo sig böra räkna vid bedömandet av lånebehovet från fonden under sagda budgetår. Ämbetsverken förutsatte emellertid vid nämnda tidpunkt, att visst lånebehov även skulle komma att uppstå för verkställande av vissa kompletteringar vid hampberedningsanstalterna. Med hänsyn till vad linnämnden anfört rörande hampberedningsföretagens nuvarande ekonomiska ställning, torde emellertid enligt ämbetsverkens mening för närvarande ytterligare lån till några större belopp från hemslöjdslånefonden till sagda anstalter knappast behöva beräknas.

Linnämnden har i sin framställning räknat med ett lånebehov från fonden av i runt tal 850 000 kronor, av vilket belopp större delen eller drygt 500 000 kronor beräknats för komplettering av linberedningsanstalten i Laholm genom anordnandet av en rötningsanläggning. Såsom linnämnden anfört, har den vid anstalten tidigare uteslutande använda metoden att bereda linskörden i orötat tillstånd under vissa förhållanden visat sig mindre lämplig. Det synes med hänsyn härtill ämbetsverken icke osannolikt, att en komplettering av anstalten i förenämnda avseende kunde bidra såväl till ett fullständigare tillgodogörande av fibermaterialet som till ett förbättrat ekonomiskt utbyte av verksamheten. Vad linnämnden i övrigt anfört rörande de ändamål, som böra tillgodoses genom lån från hemslöjdslånefonden, föranleder icke heller någon erinran från ämbetsverkens sida. Ämbetsverken finna det därför synnerligen önskvärt, att ansökningar om lån från hemslöjdslånefonden för i linnämndens föreliggande framställning avsedda ändamål icke behöva lämnas utan bifall på grund av bristande medelstillgång. Ämbetsverken vilja därför tillstyrka, att ett anslag av 400 000 kronor anvisas till förstärkning av hemslöjdslånefonden.

Linnämnden har vidare hemställt om anvisande av 145 000 kronor till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar. Nämnden har härvid förutsett, att något bidrag från berörda anslag till uppförande av hampberedningsanstalter icke behövde beräknas för nästkommande budgetår. Ämbetsverken vilja under hänvisning till vad här anförts beträffande behovet av medelsanvisning till hemslöjdslånefonden framhålla, att det med hänsyn till hampberedningsanstalternas nuvarande ekonomiska ställning torde vara tillfyllest, att i enlighet med linnämndens förslag ett belopp av 145 000 kronor anvisas till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar.

Statskontoret har framhållit, att statsmakterna år 1944 (prop. nr 103; jordbr. utsk. utl. nr 54) syntes ha förutsett att ifrågavarande bidragsverksamhet skulle upphöra i och med utgången av budgetåret 1944/45, i varje

fall intill dess en mera omfattande erfarenhet på området vunnits. Med hänsyn härtill samt då någon dylik erfarenhet icke syntes föreligga har statskontoret avstyrkt bifall till framställningen.

I anledning av lantbruksstyrelsens framställning om bidrag till stödjande av priset å hamphalm av 1943 och 1944 års skördar ha utlåtanden avgivits av statens livsmedelskommission, statskontoret och riksräkenskapsverket.

Statens livsmedelskommission har med hänsyn till storleken av de förluster, som uppstått vid beredningen av 1943 och 1944 års hampskördar tillstyrkt bifall till lantbruksstyrelsens ifrågavarande anslagsäskande.

Statskontoret har förklarat sig icke ha något att erinra mot bifall till framställningen.

Riksräkenskapsverket, som icke ansett sig ha anledning ingå i prövning av frågan huruvida och med vilka belopp anslag för täckning av de av lantbruksstyrelsen ifrågasatta statsbidragen borde beviljas, har tillstyrkt att för ifrågavarande ändamål anvisades ett särskilt reservationsanslag.

Statens livsmedelskommission har i förenämnda skrivelse, varmed statens linnämnds framställning den 7 december 1944 om ytterligare stöd till hampberedningsanstalterna överlämnats, förklarat att kommissionen icke ville framställa några erinringar mot de av linnämnden föreslagna åtgärderna. Livsmedelskommissionen har härvid anfört följande.

Även om det torde vara sannolikt, att med en så småningom vunnen större erfarenhet om hampodling och hampberedning ett bättre ekonomiskt utbyte än det hittills uppnådda skall kunna ernås, synes det kunna ifrågasättas, huruvida hampodling och hampberedning lämpligen böra bedrivas i vårt land annorledes än för rena beredskapsändamål. Denna omständighet borde ju i och för sig föranleda en viss återhållsamhet beträffande verksamhetens omfattning. Då emellertid statens industrikommission, som bär det närmaste ansvaret för försörjningen på förevarande område, icke anser sig kunna räkna med att landets behov av hårdfibrig hampa — sisal och manilla — skall kunna tillgodoses genom import under de närmaste åren, vid vilket förhållande mjukhampa av inhemsk tillverkning i görligaste mån måste ersätta den hårdfibriga hampan, anser sig livsmedelskommissionen likväl icke böra göra någon invändning mot att odling och beredning av hampa tillsvidare under krisen upprätthållas i av kommissionen föreslagna omfattning. Livsmedelskommissionen vill därför icke göra någon erinran mot de i linnämndens framställning föreslagna åtgärderna.

Över statens linnämnds framställning den 7 december 1944 angående dels anslag motsvarande prisgarantien för 1942 års hampskörd, dels befrielse från skyldigheten att amortera erhållna lån och dels importförbud för tåga och blånor av hampa m. m. ha utlåtanden avgivits av statens industrikommission, statskontoret, statens priskontrollnämnd samt kommerskollegium och lantbruksstyrelsen.

Statens industrikommission har anfört att det med hänsyn till den rådande knappheten på hampprodukter måste anses mycket angeläget att stödåtgärder, ägnade att fortsättningsvis upprätthålla den inhemska produktionen av mjukfibrig hampa, komme till stånd. Utan att ingå på de enskild-

heter som linnämnden i detta avseende föreslagit har industrikommissionen framhållit, att det syntes tveksamt huruvida ett införande av importförbud för hampprodukter för närvarande kunde anses motiverat.

Statskontoret har framhållit att staten i nuvarande läge knappast kunde undandraga sig att tills vidare i viss utsträckning ekonomiskt understödja hampperedningsverken. Statskontoret har härvid yttrat följande.

Med hänsyn till vad i ärendet anförts angående de hittillsvarande resultaten av inom landet bedriven hampodling och hampperedning har statskontoret svårt att föreställa sig, att en ekonomiskt lönande produktion av hampa och därav framställda alster kan vara möjlig. Det måste fördenskull förefalla ämbetsverket synnerligen tveksamt, huruvida och i vad mån statsunderstöd även i fortsättningen bör utgå till denna verksamhet. I betraktande av det nuvarande försörjningsläget på hampmarknaden lär dock staten knappast kunna undandraga sig att tills vidare i viss utsträckning ekonomiskt understödja på området verksamma företag. Vid understödets avvägande bör emellertid beaktas, att det ännu måste anses i hög grad ovisst, om av staten subventionerad hampproduktion bör drivas även efter det att erforderlig import kommit till stånd. Då statsmakterna redan i avsevärd utsträckning genom lån och bidrag understött tillkomsten av en inhemsk hampindustri, kunde det synas vara av intresse att genom ytterligare hjälpåtgärder åstadkomma en konsolidering av verksamheten. Emellertid torde hampperedningen, såsom även av utredningen i ärendet framgår, icke kunna bli ekonomiskt bärkraftig, utan att ett importförbud genomföres. Huruvida en sådan åtgärd kan visa sig handelspolitiskt möjlig, torde dock knappast kunna för närvarande bedömas.

På grund av det anförda anser statskontoret, att staten icke bör undandraga sig att lämna hampperedningsverken ett tillfälligt ekonomiskt understöd, att understödet emellertid bör begränsas till vad som är strängt nödvändigt för uppehållande av driften under den närmaste tiden samt att understödet bör erhålla sådan form att staten för den händelse produktionen skulle kunna göras ekonomiskt bärande har möjlighet att återfå kapitalet.

Beträffande omfattningen av det understöd, som bör lämnas, må anföras, att det undandraget sig statskontorets bedömande, om samtliga de av statens linnämnd föreslagna åtgärderna äro oundgängligen erforderliga. Ämbetsverket vill emellertid icke underlåta att uttala en viss tvekan, huruvida det kan anses nödvändigt att uppehålla driften vid två företag. De hittillsvarande skörderesulaten ha nämligen medfört, att företagets kapacitet endast utnyttjats till omkring 50 procent. Produktionens sammanförande till en hampperedningsanstalt synes därför med verksamhetens nuvarande omfattning låta sig väl göra.

Statskontoret föreslår vidare, att den förordade subventionen å sammanlagt 645 000 kronor, motsvarande odlingsgarantien för 1942 års hampskörd, ersättes med ytterligare lån till beredningsverken. I vad mån hela det av linnämnden begärda beloppet är nödvändigt för driftens uppehållande, är statskontoret dock icke i tillfälle att bedöma.

Beträffande linnämndens förslag, att hampperedningsanstalterna tills vidare skulle befrias från föreskriven skyldighet att amortera de ur hemslöjdslånefonden erhållna lånen, får statskontoret anföras, att ämbetsverket icke vill motsätta sig bifall till nämndens hemställan i denna del.

Vad slutligen angår förslagen om införande av avsättningsgaranti för tåga och blånor av hampa ävensom i samband därmed av importförbud på dessa varor sam därav framställda garner, torde ifrågavarande åtgärder böra starkt begränsas till tiden.

Med överlämnande av yttranden från textilrådet och Svenska lin-, jute- och hampindustriföreningen 1939 ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* anfört följande.

Inledningsvis må framhållas, att Sveriges hampodlareförening u. p. a. och Aktiebolaget hampberedning, förutom de av linnämnden angivna lånen från hemslöjdslånefonden, av ämbetsverken beviljats statsbidrag med respektive 327 750 kronor och 347 100 kronor för ifrågavarande hampberedningsanstalters uppförande.

Såsom linnämnden anfört, ha de ekonomiska resultaten av den hittillsvarande odlingen och beredningen av inhemsk hampa blivit mindre goda. Orsakerna härtill torde främst vara, att odlings- och beredningstekniken på hithörande område allt fortfarande lämnar en hel del övrigt att önska ävensom att halmskörden av hampa per arealenhet hittills ej uppgått till mer än ungefär hälften av den beräknade, varigenom beredningsanstalternas kapacitet ej kunnat utnyttjas på bästa ekonomiska sätt. I detta sammanhang må anföras att, därest icke större skördar av hamphalm per arealenhet kunna erhållas, den med hampa besådda åkerarealen måste utökas för att den avsedda mängden råvara för tåga och blånor skall kunna utvinna. Sedan ytterligare erfarenhet vunnits, torde emellertid en viss förbättring kunna förväntas komma till stånd såväl i fråga om odling som beredning. Ämbetsverken få i anslutning härtill erinra om den odlingsförsöksverksamhet, som påbörjats under år 1944.

De hittills vunna erfarenheterna i fråga om den inhemska odlingen och beredningen av hampa liksom svårigheterna att under mera normala förhållanden finna en tillfredsställande avsättning av de beredda produkterna kunna tala för att en inskränkning i produktionen av hampa borde komma till stånd. Närmast synes därvid böra övervägas, huruvida icke odling och beredning av hampa lämpligen kunde koncentreras till en anstalt. Härigenom torde även det ekonomiska resultatet av ifrågavarande tillverkning i viss mån kunna förbättras. Även om ämbetsverken med hänsyn till produktionserfarenheterna skulle finna en sådan centralisering vara önskvärd, anse sig ämbetsverken dock för närvarande icke kunna förorda en sådan åtgärd. Anledningen härtill är främst det ovissa försörjningsläget. Enligt statens industrikommissions uppfattning måste nämligen en utebliven import av sisal, manilla och egentlig hampa under de närmast kommande åren bemästras genom en fortsatt inhemsk produktion av mjukhampa. Ämbetsverken anse dock, att spörsmålet om en framtida driftsomläggning redan nu bör utredas och planläggas, samtidigt som den frågan bör upptagas till behandling, i vilken omfattning den inhemska hampodlingen bör bedrivas, sedan importmöjligheterna för hampa åter öppnats. En sådan utredning och planläggning synes lämpligen böra kunna verkställas av statens linnämnd.

Då sålunda det rådande försörjningsläget synes nödvändiggöra, att de båda hampberedningsanstalterna fortsätta sin verksamhet, lär det också bli nödvändigt att effektiva åtgärder snarast vidtagas för att bringa ordning i föreningens och aktiebolagets ekonomi. Ämbetsverken ha därför för sin del icke något att erinra mot att berörda företag tills vidare beviljas föreslaget anstånd med återbetalningen av de lån, de erhållit ur hemslöjdslånefonden. Ävenledes synas övriga av linnämnden i förevarande syfte föreslagna åtgärder kunna bli erforderliga för säkerställande av den inhemska hampproduktionen i den utsträckning, industrikommissionen ansett nödvändigt.

På grund av vad sålunda anförts anse sig ämbetsverken i nuvarande situa-

tion icke böra motsätta sig, att de av linnämnden föreslagna åtgärderna komma till utförande, i den mån försörjningsläget i fortsättningen därtill kan giva anledning. Rörande ifrågasatt importförbud för hampa och garner därav, vars införande avstyrkts av textiltrådet och Svenska lin-, jute- och hamp-industriföreningen 1939, men som ur hampberedningsanstaltens synpunkt måste anses önskvärt, synes det närmast böra ankomma på statens industrikommission att undersöka, i vilken utsträckning ett importförbud kan bli erforderligt under den tid, hampa och garner därav äro under beslag, för att åstadkomma en tillfredsställande avsättning av hampberedningsverkens produkter. Ämbetsverken få därjämte föreslå, att statens linnämnd erhåller i uppdrag att i samråd med sakkunniga verkställa utredning i vilken omfattning den inhemska hampodlingen och hampberedningen böra bedrivas och centraliseras sedan importmöjligheterna för olika slag av hampa åter öppnats.

Statens priskontrollnämnd har i likhet med statens livsmedelskommission ifrågasatt huruvida hampodling och hampberedning lämpligen borde bedrivas i vårt land annorledes än för rena beredskapsändamål. Med hänsyn till den rådande knappheten på såväl hårdfibrig som mjukfibrig hampa och produkter tillverkade därav, vilken knapphet kunde antagas tilltaga, har priskontrollnämnden dock icke ansett sig böra göra någon invändning mot att stödåtgärder komme till stånd för att tills vidare upprätthålla den inhemska produktionen av mjukfibrig hampa i avsedd omfattning. Priskontrollnämnden har emellertid framhållit, att ifrågavarande stödåtgärder borde utformas så, att hamppriserna därigenom icke stege och att import av såväl hårdfibrig som mjukfibrig hampa alltfört medgäves. Med en sådan utformning kunde försörjningen på ifrågavarande område förbättras och prisnivån å svensk hampa genom prisclearing med billigare importerad hampa nedbringas.

II. Åtgärder för främjande av försöksverksamhet beträffande lin och hampa.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkt 92, föreslagit riksdagen att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1945/46 beräkna ett anslag av 15 600 kronor till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. Jag vill vidare erinra att jag i nämnda huvudtitel, punkterna 16—18, vid behandlingen av anslagen Lantbrukshögskolan: Avlöningar, Omkostnader och Materiel m. m. framhållit, att styrelsen för lantbrukshögskolan för budgetåret 1945/46 äskat medel till odlingsförsök med lin och hampa. Jag torde nu ånyo få anmäla frågan om främjande av försöksverksamhet beträffande lin och hampa.

Från och med år 1940 har riksdagen årligen anvisat ett anslag av 15 600 kronor såsom särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. Under anslagstiteln Befrämjande av fröodlingen m. m.: Vissa undersökningar rörande lin- och hampberedningen har där-

jämte 1942 års riksdag (prop. nr 316; r.skr. nr 415) anvisat ett anslag av 30 000 kronor samt 1945 års riksdag (prop. nr 2; r.skr. nr 19) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 ett anslag av 20 000 kronor.

I en av lantbruksstyrelsen med skrivelse den 31 augusti 1944 överlämnad framställning har *Sveriges utsädesförening* anhållit om bidrag med 32 000 kronor för kvalitetsundersökning av lin m. m. vid Svalöv.

Därjämte har *styrelsen för lantbrukshögskolan* i en den 26 augusti 1944 dagtecknad skrivelse bland annat hemställt att vid högskolan måtte inrättas en särskild assistentbefattning i lönegrad Eo 18 för odlingsförsök med lin och hampa, att till rese- och traktamentsersättning till nämnde assistent skulle utgå ett belopp av 1 800 kronor samt att såsom ersättning till försöksvärdar för försök med lin och hampa måtte anvisas 12 000 kronor.

I en av statens livsmedelskommission med utlåtande den 5 september 1944 överlämnad framställning har *statens linnämnd* anhållit, bland annat, att ett reservationsanslag av 20 000 kronor för nästa budgetår måtte ställas till nämndens förfogande för fortsatta undersökningar rörande lin- och hampberedning.

Sedermera har statens linnämnd i en den 3 februari 1945 dagtecknad av statens livsmedelskommission med utlåtande överlämnad framställning hemställt, att *Sveriges utsädesförening* måtte beviljas bidrag med 50 000 kronor för kvalitetsundersökning av lin m. m. vid Svalöv. Linnämnden har därvid förutsatt att de försök till vilka medel äskats av lantbrukshögskolans styrelse skulle bekostas av lin- och hampberedningsanstalterna.

Sveriges utsädesförening har i sin framställning om bidrag för kvalitetsundersökning av lin m. m. vid Svalöv erinrat om att det ursprungliga linlaboratoriet vid Svalöv sommaren 1943 ödelagts genom en eldsvåda, samt att ett nytt laboratorium vore under uppförande (jfr prop. nr 344/1943; r. skr. nr 474/1943). Till det nya laboratoriet, som komme att erhålla avsevärt större kapacitet än det gamla, borde enligt föreningens mening även knytas en assistent för kemisk-biologiska undersökningar. Med hänsyn till utvidgningen av verksamheten syntes en ökning av bidragsanvisningen av (32 000 — 15 600 =) 16 400 kronor för driften av laboratoriet erforderlig.

I den skrivelse varmed utsädesföreningens framställning överlämnats har *lantbruksstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

Mot utsädesföreningens framställning har lantbruksstyrelsen icke funnit anledning att framställa någon erinran. Vid beräkningen av anslagsbehovet synes föreningen ha iakttagit nödiga besparingshänsyn och samtidigt sökt planera verksamheten på ett ändamålsenligt sätt. Den anslagshöjning, uppgående till 16 400 kronor, som utsädesföreningen ifrågasatt, förefaller därför lantbruksstyrelsen ofrånkomlig, därest laboratoriet skall kunna utnyttjas effektivt. Lantbruksstyrelsen vill erinra därom, att den utvidgning av ifrågavarande verksamhet, som är avsedd att möjliggöras genom den begärda anslagshöjningen, torde få anses redan ha vunnit statsmakternas gillande därigenom, att hänsyn tagits till den för ändamålet erforderliga utvidgningen av laboratoriet vid beräkande av statsunderstöd till dess nyuppförande efter en eldsvåda den 30 juli 1943 (prop. nr 344/1943; r. skr. nr 474/1943). Det torde därför böra ligga i det allmännas intresse, att icke genom otillräcklig medelsan-

visning till driftkostnaderna vid laboratoriet förhindra dettas effektiva utnyttjande. Slutligen må understrykas, att verksamheten vid ifrågavarande laboratorium måste anses vara av utomordentlig betydelse för utvecklingen av odlingen och beredningen av lin och hampa, vilken utveckling torde utgöra ett viktigt statsintresse.

Till motivering av framställningen om medel till odlingsförsök med lin m. m. har *lantbrukshögskolans styrelse* anfört följande.

I skrivelse den 3 augusti 1944 har statens linnämnd framhållit, att det sedan odling av spånadslin och hampa under de senaste åren återupptagits i Sverige och fabriksmässig beredning härav införts, uppstått många problem rörande odlingen av dessa växter. Som exempel härpå har nämnden anfört, att rötningstidens längd varierat högst väsentligt för lin och hampa, odlat under olika betingelser. Samma vore förhållandet mellan utbyte av tåga och blånor i lin- och hamphalmen m. m. Då närmare kännedom om orsakerna härtill vore av avgörande betydelse för odlingens ekonomiska bedrivande, syntes en ganska omfattande odlingsförsöksverksamhet på området nödvändig. För att så snart som möjligt få till stånd dylik försöksverksamhet hade Riksförbundet lin och hampa efter samråd med linnämnden upptagit förhandlingar med jordbruksförsöksanstalten rörande planläggning och organisation av ifrågavarande försök. Vid förhandlingarna hade jordbruksförsöksanstalten åtagit sig att organisera lin- och hampförsök såsom specialförsök inom olika odlingsområden. Riksförbundet lin och hampa skulle bestrida kostnaderna för försöken för år 1944 och under sju månader avlöna en särskild assistent för övervakning härav och bearbetning av försöksresultaten. Nämnda år hade utlagts sammanlagt 63 försök i lin samt 78 försök i hampa. Kostnaderna härför beräknades uppgå till cirka 12 000 kronor utom assistentlönen. Skörden från dessa försök skulle sändas till linlaboratoriet i Svalöv för beredning och undersökning rörande fiberutbyte, fiberkvalitet o. dyl., som vore av särskild betydelse för dessa växtslag. Kostnaderna för emballering och transport av försöksskördarna samt bearbetning härav beräknades till 18 000—20 000 kronor. Även sistnämnda kostnader skulle för år 1944 bestridas av riksförbundet. Då nämnda förbund även måste ha tillgång till teknisk sakkunskap för åstadkommande av förbättringar på beredningsverkens maskinella utrustning, hade förbundet anmält, att det anställt dylik teknisk sakkunskap från och med den 1 september 1944, varigenom förbundet icke hade ekonomiska möjligheter att bekosta den direkta försöksverksamheten utan i fortsättningen måste inskränka sig till att bestrida kostnaderna för försöksskördarnas bearbetning vid linlaboratoriet med högst 20 000 kronor per år.

Då ifrågavarande odlingsförsöksverksamhet vore av avgörande betydelse för en bestående inhemsk spånadsväxtodling syntes det nödvändigt, att den påbörjade försöksverksamheten kunde fortsättas, så att säkra försöksresultat kunde erhållas. Enligt linnämndens uppfattning borde därför medel ställas till jordbruksförsöksanstaltens förfogande, så att dess lokala försöksverksamhet kunde utökas med försök avseende lin och hampa i minst samma omfattning som under år 1944. För detta ändamål skulle erfordras cirka 12 000 kronor jämte medel till arvode samt resekostnads- och traktamentsersättning åt en assistent.

Föreståndaren för jordbruksförsöksanstalten har i yttrande över statens linnämnds skrivelse framhållit, att det — enligt principen att forskningsverksamhet på specialområden, där så lämpligen kunde ske, borde gäldas av staten och näringslivet gemensamt — syntes skäligt, att fältförsöksverksamhe-

ten bekostades av staten. Denna verksamhet borde då uppdragas åt jordbruksförsöksanstalten. Anstalten vore emellertid icke i stånd att med nuvarande resurser utvidga sin verksamhet. För att möjliggöra en i erforderlig omfattning bedriven försöksverksamhet med lin och hampa skulle därför erfordras medel till en assistent, till ersättning till försöksvärdar samt till reseersättningar.

Vid anstalten borde anställas en assistent med huvuduppgift att svara för dessa försök. Arbetet bleve i hög grad självständigt och för befattningen krävdes en specialist. Befattningen syntes därför böra placeras i lägst lönegrad Eo 18. Under högskolans avlöningsanslag skulle med hänsyn här till erfordras en förstärkning med 5 634 kronor. Till försöksvärdar m. m. finge man med ledning av 1944 års erfarenheter beräkna ett belopp av 12 000 kronor. Slutligen medförde förslaget ett med cirka 1 800 kronor ökat behov av medel för resor.

Högskolestyrelsen får med hänsyn till vikten av att försöksverksamheten rörande lin och hampa kan fortsättas förorda, att de av föreståndaren för jordbruksförsöksanstalten äskade medlen anvisas.

Beträffande kvalitetsundersökningen av lin m. m. vid Svalöv samt rörande odlingsförsöken med nämnda växtslag har statens linnämnd den 3 februari 1945 framhållit i huvudsak följande.

Även om linnämnden tidigare delat lantbrukshögskolans uppfattning, att statsbidrag borde ställas till förfogande för bestridande av kostnaderna för den del av försöksverksamheten rörande lin och hampa, som utföres vid lantbrukshögskolan och att lin- och hampberedningsanstalterna själva skulle bekosta erforderliga undersökningar av fiberkvaliteten på försökshalm vid linlaboratoriet i Svalöv, synes det numera vara mera ändamålsenligt, att ifrågavarande statsbidrag utgår till linlaboratoriet. Enligt detta förslag skulle beredningsanstalterna såsom hittills själva bestrida lantbrukshögskolans kostnader för försöksverksamheten och linlaboratoriet åläggas betala lin- respektive hamphalmen från försöken efter gällande priser, bekosta transport av halmen från försöksvärd till laboratoriet i Svalöv, företaga erforderliga kvalitetsundersökningar på fibern samt meddela resultaten till beredningsanstalternas centralorganisation. För genomförande härav erfordras en höjning av statsanslaget till Sveriges utsädesförenings linlaboratorium från tidigare äskade 32 000 kronor med cirka 20 000 kronor eller till i runt tal 50 000 kronor per år.

I fråga om behovet av ytterligare medel till undersökningar rörande lin- och hampberedningen har statens linnämnd i skrivelsen den 31 augusti 1944 framhållit, att den nu pågående försöksverksamheten på detta område icke kunde beräknas vara slutförd före utgången av innevarande budgetår. Enligt linnämndens mening syntes det emellertid angeläget att verksamheten kunde fortsättas under ytterligare någon tid. Härvid har linnämnden anfört.

Sedan linlaboratoriet i Svalöv omkring årsskiftet 1944/45 blivit färdigt att återupptaga sin verksamhet, torde det böra övervägas, huruvida icke linnämndens maskinella försöksverksamhet bör förläggas till Svalöv intill dess laboratoriet i egen regi helt kan övertaga och fortsätta försöksarbetena. Då man ännu icke med bestämdhet vet, om dessa försök lämpligen böra bedrivas vid linlaboratoriet, och då därtill kommer att, även om så skulle kunna ske, laboratoriet icke disponerar egna medel för försökens fort-

sättande eller erforderlig tekniskt utbildad personal, synas medel böra ställas till linnämndens förfogande även för budgetåret 1945/46. För sistnämnda budgetår torde kostnaderna för ifrågavarande försöksverksamhet kunna begränsas till ett belopp av 20 000 kronor. Av detta belopp beräknas 7 800 kronor till löner, 10 000 kronor till maskiner, ändringar och reparationer samt 2 200 kronor till diverse undersökningar.

I ett den 1 november 1944 avgivet *utlåtande* har *statskontoret* förordat att anslaget till kvalitetsundersökning av lin m. m. vid Svalöv för nästa budgetår skulle upptagas med ett oförändrat belopp av 15 600 kronor samt därvid anfört följande.

Statskontoret kan för sin del icke finna den omständigheten, att staten i väsentlig mån bidragit till återuppförandet i utvidgad omfattning av det nedbrunna linlaboratoriet, i och för sig böra medföra ökade åtaganden för statsverket i fråga om kostnaderna för ett effektivt utnyttjande av den nya anläggningen. I *utlåtande* den 22 september 1943 (jfr prop. nr 344/1943) angående anslag till uppförande av det nya laboratoriet uttalade statskontoret bland annat, att det i främsta rummet syntes böra ankomma på linneindustrierna att — i likhet med vad tidigare skett — tillhandahålla de medel, som erfordrades för uppförande och utrustning av laboratoriet. I anslutning härtill håller statskontoret även före, att det bör ankomma på dessa industrier att tillskjuta det belopp, som visat sig behövt för täckande av ökade driftkostnader. Statskontoret kan således ej tillstyrka förhöjning av ifrågavarande anslag utan föreslår, att detta för budgetåret 1945/46 upptages oförändrat med 15 600 kronor.

Över lantbrukshögskolans framställning om anslag till odlingsförsök med lin och hampa ha utlåtanden avgivits av statskontoret, allmänna lönenämnden, lantbruksstyrelsen samt statens livsmedelskommission.

Statskontoret har ifrågasatt huruvida i av lantbrukshögskolan föreslagen ordning ytterligare medel borde anvisas till lin- och hampodlingen. I *utlåtandet* har statskontoret härvid anfört i huvudsak följande.

Statskontoret vill erinra, att framställningar om statsbidrag i skilda former till lin- och hampodlingen bifallits av riksdagen under de senaste åren. I detta sammanhang må särskilt framhållas, att i statsrådsprotokollet vid propositionen nr 176 till 1943 års riksdag behandlats en framställning från Riksförbundet lin och hampa om anslag å 40 000 kronor till bland annat försöksarbeten. I framställningen beräknades bland annat medel till en odlingskonsulent med uppgift att ägna sig åt aktuella odlingsfrågor samt att handha all försöksverksamhet på det odlingstekniska området.

Statskontoret framhöll i ärendet, att de av statsmakterna vidtagna åtgärderna för att stimulera linodlingen inom landet måste betecknas såsom osedvanligt förmånliga för företagen. Då nu en ytterligare utvidgning ifrågasatts av statens understödjande verksamhet på detta område utöver vad som beslutats vid 1940 och 1941 års riksdagar, ansåg sig ämbetsverket ånyo böra framföra ett tidigare uttalat önskemål, att förutsättningarna för effektiv medverkan från linneindustriens sida upptoges till mera ingående övervägande. Vad särskilt anginge riksförbundets framställning om statsbidrag å 40 000 kronor erinrade statskontoret, att för budgetåret 1942/43 under nionde huvudtiteln anvisats ett anslag till statens linnämnd m. m. å 50 000 kronor, varav 15 000 kronor avsetts till arvoden samt resekostnads- och traktamentsersättningar åt hos linnämnden anställda tekniska experter på lin- och hampodlingens område samt 10 000 kronor till stödjande i andra hänseenden av

linodlingen. I statsverkspropositionen hade enahanda belopp äskats även för budgetåret 1943/44 (IX. H. T. p. 87). Av de hos linnämnden anställda experterna vore den ene tekniskt utbildad konsulent på linberedningens område och den andre sakkunnig i linodlingsteknik (IX H. T. 1942 p. 92). Då dessa experter syntes ha samma arbetsuppgifter, som skulle tillkomma i förbundets framställning omförmäld tekniker och odlingskonsulent, vore alltså det med framställningen avsedda ändamålet i vad gällde anställandet av sakkunniga i fråga om linberednings- och linodlingsteknik redan tillgodosett. Anledning att till avlöningar och reseersättningar åt de sakkunniga ställa större belopp till förfogande än de i statsverkspropositionen äskade kunde heller icke anses föreligga. Erinras finge i detta sammanhang, att linnämnden i anslagsframställning beträffande budgetåret 1942/43 hemställt om anvisande av sammanlagt 23 000 kronor till kostnader för ifrågavarande sakkunniga men att riksdagen — i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt — icke beviljade högre belopp än 15 000 kronor.

Vid anmälan av propositionen nr 176/1943 fann sig föredragande departementschefen icke kunna tillstyrka riksförbundets anslagsframställning.

Tilläggas må, att anslag till statens linnämnd även för budgetåret 1944/45 blivit uppfört å riksstaten med oförändrat belopp 50 000 kronor.

Under hänvisning till vad sålunda förekommit måste statskontoret ifrågasätta, huruvida i nu föreslagen ordning ytterligare medel böra anvisas för denna odlingsverksamhet. I den mån i framställningen angivna kostnader för försöksverksamheten befinnas vara erforderliga, torde medel för deras bestridande böra — såsom från början synes ha varit avsett — anskaffas på annat sätt. I enlighet med vad statskontoret tidigare uttalat borde medverkan även kunna påräknas från linneindustriens sida.

Allmänna lönenämnden har framhållit att — därest statsmedel ansåges böra anvisas till inrättande av en assistentbefattning för försöksverksamhet rörande lin och hampa — ett lämpligt avvägt arvode, förslagsvis å 7 200 kronor för år, tills vidare borde fastställas.

Lantbruksstyrelsen har yttrat i huvudsak följande.

För lin- och hampodlingens fortsatta bedrivande och utveckling är det enligt lantbruksstyrelsens mening erforderligt, att av lantbrukshögskolans jordbruksförsöksanstalt bedriven försöksverksamhet på området kan fortsättas. Utan att odlingstekniken blir grundligt undersökt, lär odlingen i längden icke kunna upprätthållas i önskvärd omfattning. Lantbruksstyrelsen får därför tillstyrka, att för ifrågavarande fältförsöksverksamhet erforderliga medel ställas till lantbrukshögskolans förfogande.

Mot den av högskolestyrelsen verkställda beräkningen av medelsbehovet för verksamheten under nästa budgetår har lantbruksstyrelsen erinran att framställa i så måtto, att det beräknade behovet av avlöningsmedel bör nedsättas med hänsyn därtill, att den föreslagna assistentbefattningen, vilken enligt högskolestyrelsens förslag skulle placeras i lönegrad Eo 18, enligt lantbruksstyrelsens åsikt bör kunna givas en något lägre löneställning, förslagsvis i lönegrad Eo 16. I anslutning härtill bör vidare enligt lantbruksstyrelsens mening det av högskolestyrelsen för verksamheten beräknade beloppet till reseersättningar kunna nedsättas med 300 kronor till 1 500 kronor.

Statens livsmedelskommission har tillstyrkt bifall till framställningen samt anfört följande.

Erfarenheten från de senaste årens beredning av lin och hampa av inhemsk skörd har visat, att skördarnas kvalitet i ekonomiskt viktiga avseen-

den starkt beror av den tillämpade odlingstekniken. För att odlingen av dessa växtslag skall bliva ekonomiskt lönande i vårt land, framstår det därför som nödvändigt, att odlingstekniken lämnar förutsättning för erhållande av högsta möjliga skörd av sådan beskaffenhet, att optimalt utbyte av förstklassig tåga kan erhållas. För utrönande av under vilka odlingsbetingelser bästa kvantitativa och kvalitativa skördar kunna ernås, är en ganska omfattande odlingsförsöksverksamhet nödvändig. Det synes därför angeläget, att den lokala försöksverksamhet rörande odlingstekniken för lin och hampa, som på initiativ och bekostnad av Riksförbundet lin och hampa påbörjats år 1944, fortsättes under en följd av år. Endast därigenom blir det nämligen möjligt att erhålla tillförlitliga resultat, som kunna läggas till grund för upplysningsverksamhet i berörda avseenden. Ett fullföljande av nämnda försöksverksamhet synes dock icke vara möjligt med mindre statsbidrag till verksamheten kan utgå.

För att erhålla möjligast säkra resultat av försöksverksamheten är det även av stor betydelse, att den person, som anställs för att leda och övervaka verksamheten samt bearbeta och tolka resultaten, kvarstannar å befattningen under en följd av år. Endast härigenom kan en kontinuerlig, från år till år samlad erfarenhet bliva så stor som möjlig och till fullo komma upplysningsverksamheten på området till godo. Vidare är det angeläget, att vederbörande försöksledare beredes tillfälle att minst en eller två gånger under växttiden inspektera samtliga försök för att därvid iakttaga och anteckna förhållanden, som kunna påverka försöksresultaten och om vilka kännedom kan vara en nödvändig förutsättning för resultatens riktiga tolkning.

Med stöd av vad sålunda anförts får statens livsmedelskommission tillstyrka bifall till lantbrukshögskolans styrelses anslagsäskanden för berörda ändamål.

I den skrivelse, varmed *statens livsmedelskommission* överlämnat linnämndens framställning om anslag till undersökningar rörande lin- och hampberedningen, har kommissionen tillstyrkt bifall till framställningen samt framhållit, att de erfarenheter, som vunnits genom ifrågavarande försöksverksamhet i en hel del fall redan kunnat utnyttjas av linberedningsverken för förbättring av driften. Härigenom hade framtör allt en större utvinning av tåga på blånornas bekostnad kunnat ske. Det syntes med hänsyn härtill önskvärt, att möjligheter bereddades linnämnden att fullfölja de pågående försöken.

Över linnämndens sistnämnda framställning har *lantbruksstyrelsen* den 12 september 1944 avgivit infordrat utlåtande. Styrelsen, som framhållit att de i framställningen omförmälda undersökningarna varit av värde för lin- och hampberedningen, har funnit det önskvärt, att de kunde bedrivas ännu någon tid. På grund härav och då styrelsen icke haft något att invända mot linnämndens föreliggande anslagsberäkning, har styrelsen tillstyrkt bifall till framställningen.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av vad inledningsvis anförts ha statsmakterna under den nu pågående krisen lämnat odlingen av lin och hampa samt beredningen därav ett avsevärt stöd i syfte att få till stånd en inhemsk produktion av råvaror för lin- och hampindustrin i landet. Stödet har lämnats i form av

dels prisgarantier för odlarna, dels lån och bidrag till uppförande av lin- och hamperedningsverk och dels vissa bidrag till försöksverksamhet. I fråga om linet torde nämnda stödåtgärder i stort sett ha fyllt sitt ändamål. Emellertid föreligga, såsom linnämnden framhållit, vid några beredningsverk behov av ytterligare statsmedel för att möjliggöra vissa utbyggnader samt kompletteringar för rationalisering av driften. Däremot synes den i ärendet förebragta utredningen giva vid handen att stödåtgärderna icke äro tillräckliga för upprätthållande av den odling och beredning av hampa som i nuvarande försörjningsläge torde vara erforderlig. Det ekonomiska resultatet av den hitillsvarande verksamheten för beredning av hampa har icke varit tillfredsställande. Orsakerna härtill torde, såsom linnämnden anført, ha varit flera. Vissa brister synas sålunda fortfarande vidlåda odlings- och beredningstekniken på detta område. Härtill kommer att halmskörden per arealenhet icke uppgått till mer än cirka hälften av den beräknade vilket haft till följd att beredningsverkens kapacitet ej kunnat utnyttjas på bästa ekonomiska sätt. Den senare tidens utveckling har allt mer understrukt betydelsen av försöksverksamhet beträffande odling och beredning av ifrågavarande spånadsväxter. Såsom nämnts torde för hampans del påtagliga brister förefinnas på odlings- och beredningsteknikens område men även för linets vidkommande synes det vara av vikt att produkternas kvalitet förbättras.

I de nu förevarande framställningarna ha medel äskats till bidrag och lån för utbyggnad och komplettering av vissa beredningsverk. Vidare har hemställts dels att anslag måtte anvisas till stödjande av priset å hamphalm av 1942—1944 års skördar för täckande av förluster i anslutning till tidigare medgiven statsgaranti, dels att hamperedningsanstalterna — Värmbol invid Katrineholm och Visby — tills vidare befriades från skyldighet att amortera ur hemslöjdslånefonden erhållna lån, dels att linnämnden skulle erhålla i uppdrag att med hamperedningsföretagen träffa avtal om avsättning av hamptåga och hamplånor, dels ock att importförbud måtte införas på tåga och lånor av hampa samt garner därav. Medel ha tillika äskats till kvalitetsundersökning av lin m. m. vid linlaboratoriet i Svalöv, till odlingsförsök med lin och hampa samt till undersökningar rörande lin- och hamperedningen.

Såsom jag vid tidigare tillfällen framhållit (prop. nr 344/1943 och 103/1944) synes den största försiktighet böra iakttagas vid utbyggandet av lin- och hamperedningsanstalterna. Med hänsyn till angelägenheten av att driften vid beredningsverken i nuvarande läge göres så effektiv som möjligt vill jag emellertid icke motsätta mig att medel nu anvisas till de av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen förordade utbyggnaderna och kompletteringarna. Mot linnämndens beräkningar av medelsbehovet för ifrågavarande ändamål, vilka beräkningar sluta å ett belopp av 545 000 kronor, varav 145 000 kronor avses såsom bidrag samt 400 000 kronor såsom lån, har jag intet att erinra. Därest riksdagen skulle bifalla vad jag sålunda förordat, torde det vid dispositionen av sagda belopp böra beaktas, att medel för uppförande av en reningsanläggning för rötvatten vid linberedningsverket i Växjö icke bör

utgå under annan förutsättning än att beredningsföretaget måste gälda kostnaderna för reningsverket.

I enlighet med de framställda förslagen om anslagsanvisning till stödjande av priset å hamphalm av 1942—1944 års skördar, vilka förslag äro föranledda av den förutberörda statsgarantien, torde medel böra anvisas för nästa budgetår. Å riksstaten bör alltså för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln upptagas ett reservationsanslag av (645 000 + 644 350 + 671 650 =) 1 961 000 kronor. Anslaget torde böra benämnas Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm.

Med hänsyn till ovissheten rörande tillförseln av utländsk hampa under tiden närmast efter kriget finner jag mig i nu rådande läge böra förorda att ytterligare åtgärder vidtagas för trygghet av den inhemska produktionen av mjukfibrig hampa under produktionsåret 1945/46. Hampberedningsföretagen synas sålunda i anslutning till vad härutinnan föreslagits böra få anstånd med fullgörandet av intill den 1 juli 1946 förfallande amorteringar å ur hemslöjdslånefonden erhållna lån, ehuru fortsatt amortering enligt hittillsvarande plan utgjort förutsättningen för fastställandet av de nyss angivna odlingsbidragen. Vidare torde linnämnden böra erhålla i uppdrag att med sagda företag träffa avtal om avsättning av hamptåga och hampblånor. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att förordna om importförbud å hampa och hampprodukter därest så skulle finnas påkallat för ordnande av handeln med dylika varor. I detta sammanhang vill jag erinra att Kungl. Maj:t genom beslut den 9 februari 1945 meddelat bestämmelser angående reglering av marknadspriset å mjukfibrig hampa. Det av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen framförda förslaget att en utredning skulle komma till stånd rörande den omfattning, i vilken den inhemska hampodlingen och hampberedningen borde bedrivas sedan importvägarna för hampa åter öppnats, torde jag framdeles ånyo få anmäla för Kungl. Maj:t.

I anslutning till vad linnämnden hemställt anser jag mig böra förorda att till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. för nästa budgetår upptages ett anslag av 50 000 kronor. Vid sådant förhållande synas några medel till odlingsförsök med lin och hampa icke behöva äskas av riksdagen utan torde denna verksamhet böra ombesörjas av vederbörande beredningsföretag. Till fullföljande av vissa undersökningar rörande lin- och hampberedningen torde för nästa budgetår liksom för löpande budgetår böra anvisas ett reservationsanslag av 20 000 kronor.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

för budgetåret 1945/46

1) å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Vissa undersökningar rörande lin- och hampberedningen* ett reservationsanslag av kronor 20 000;

b) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar ett reservationsanslag av kronor 145 000;*

c) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjan- de av priset å hamphalm ett reservations- anslag av kronor 1 961 000;*

d) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Särskilt bidrag till Sveriges utsädesförening för kvalitetsundersökning av lin m. m. ett anslag av kronor 50 000;*

2) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till *Hemslöjdslånefonden anvisa ett investerings- anslag av kronor 400 000.*

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Einar Herlitz.